

večine slovenskega učiteljstva. Da ne bi krivde očitali nedolžnim, sem se pod svoje članke zapisal s polnim imenom, hoteč s tem povedati, da prevzamem zanje vso odgovornost. Kakor so ti članki zbudili na eni strani zadoščenje, tako so provzročili na drugi strani zamero. Pravda je dospela do viška — tla so postala vroča.

Koncem šolskega leta 1902/3 je bila razpisana na mestni nižji realki v Idriji služba učitelja ravnokar ustanovljenega pripravljalnega razreda. Prosil sem za to službo, jo dobil in jo začel leta 1903/04 nastopil kot prvi učitelj imenovanega razreda. V letu 1903. — v velikih počitnicah — se je izvršila v deželnem šolskem svetu na Kranjskem izprememba: razdelili so nadzorstvo srednjih in ljudskih šol ter imenovali Levca za deželnega šolskega nadzornika, ki je prevzel ljudske šole, Hubad pa je obdržal srednje šole. In ker je bil moj razred priključen srednji šoli, me je dobil v roke — Hubad! Radoveden sem bil, kako se bova pogledala, ko si prvič stopiva nasproti. To se je zgodilo začetkom meseca grudnia. Hubad je bil v mojem razredu zdržema tri ure. Na konferenci me je obdelal tako temeljito, da mi je prihajalo vroče. Pred seboj je imel polo papirja, na tem papirju pa so bili napisani moji — grehi. Hudo je tolkel po meni. Mislil sem si: „Fant, tak pa le nisi! Zdaj se odreži ali pa nikoli!“ Bila je nevarnost, da vsaj mojemu razredu ne priznajo pravice javnosti, ako obvelja nadzornikova sodba. In moja čast! In moja eksistenca! Bogme, nisem štedil z besedami. Odgovarjal sem mirno, z dokazi zavračal očitke za očitkom. Ko sem bil gotov, je vzel Hubad v roko svinčnik in je z njim potegnil debelo črto po usodni polji ter dejal: „No, dobro! Pa ne bomo tega postavili v zapisnik!“ Tako sva se možato pomenila in poravnala. Spoznal sem, da je Hubad cenil odkritosrčnost in odločnost ter da je bil dostopen nasprotnim nazorom. Od takrat mi je bil naklonjen, kar je večkrat posvedočil z uslugami, ki mi je bil z njimi na razpolago, kadarkoli sem potrkal na njegova vrata.

Vihar se je polegel. Levca je vravnal ljudsko šolstvo na podlagi svojih bogatih izkušenj; pretirane zahteve formalnega značaja so padle v koš, dobili smo božične počitnice v starem obsegu nazaj — Levčeva avtoriteta je bila jačja od podpisane papirja, o čemer pa sem govoril že zadnjič. Prišlo pa so druge nadloge in težave, ki so nas trle vse do današnjega dne, a nas niso potirle. Vem le toliko, da se je tako Levčeva kakor Hubadova simpatija obrnila na našo stran in je ostala na naši strani, dokler nista moža umrla.

Kako je Hubad gospodaril na polju našega srednjega šolstva, o tem ne pristojna sodba meni. Govorim le o tem, kar sem videl sam. Zato pa smem trditi, da mu je bila idrijska realka, po svojem ustroju in učnem jeziku najizrazitejši naš slovenski srednješolski zavod, najbolj na srcu. Da je bila nižja realka razširjena v višjo ter končno podržavljena, to pripisujemo v veliki meri Hubadovi zaslugi. Naši „prijatelji“ so bili v dvomu, da se to posreči. Tudi zaradi mene so bili v skrbeh. Eni so me pošiljali v Dalmacijo, drugi so me kratkoma postavljali na cesto. Toda vse se je izteklo in se izteče dobro in prav, zakaj logika zgodovine senkcionira prej ali slej pravilnost ravne poti! („Information“).

Dokler je bila realka v Idriji še mestni zavod, je prihajal Hubad k nam redno vsako leto že meseca decembra, tako okrog 4., ko je tu lokalni praznik sv. Barbare. Ostajal je pri nas navadno po ves teden. Nadzoroval je vestno in temeljito vse razrede, vse učitelje in vse predmete. Napraviti je moral brž ob začetku šolskega leta svoje poročilo, ki je bilo od njega odvisno, ali dobi zavod pravico javnosti ali je ne dobi. Šlo je vsako leto brez zadržka — dokaz, da je bila dolžnost storjena v polni meri. Zavod je bil nov lep: Poslopje moderno, čedno, vabljivo, oprava elegantna, vsi kabineti in obe knjižnici brezhibno urejeni in bogato založeni, razredi ne prenapolnjeni, naši uspehi dobri, disciplina v redu, harmonija v učiteljskem zboru naravnost vzorna, poslovanje ravnateljstva točno in korektno — tako je šola sprejemala leto za letom nadzornika Hubada.

Tista leta sem jaz poučeval na zavodu petje, dijaki sami so sestavili orkester. Dobili smo kako pripravno igro — nekaj sem jih napisal sam — pa smo se vadili in učili, da je bilo veselje. In na praznik 8. grudnia smo napravili koncert z gledališko predstavo na korist Dijaškega podpornemu društvu. Vsake taje predrebe se je udeležil tudi Hubad in je imel za to, kar je videl in čul, vedno pohvalno besedo, ki je bila dijakom v veselje in ponos.

Bili so lepi časi neprestanega dela, idealnega soglasja in bogatih uspehov, pa tudi priznanja, kar naposled ni postranska stvar, ker je treba učeči se mladini dvigati voljo ter razvijati in utrjati energijo. Kar je videl Hubad zunaj in znotraj šole, to je

napravljalo nanj najpovolnejši vtisk, zato je umljivo, da je bil idrijski realki posebno naklonjen ter jo je negoval in pospeševal kolikor je bilo v njegovih najboljših močeh. Bil je idrijski realki in s tem mestu Idriji, ki je za svoj zavod žrtvovala stotisoče, v resnici prijatelj.

Ocenjevanje dela, ki ga je pokojni Hubad z uspehom objavil na literarnem, zlasti na jezikoslovnem polju, ne sodi v ozke meje tega nekrologa, ki sem ga takisto posnel iz svojih spominov nanj. Ko so izšle njegove, oziroma Schreinerjeve Čitanke za ljudske šole, je ta list obširno pisal o njih. Deloval je Hubad tudi v mladinskem slovstvu ter je dajal svojim spisom te vrste patrio- tično in narodnopravilčno vsebino. Nekaj teh Hubadovih knjig je izdala CMD. Ko sem ga malo pred vpokojitvijo po opravih obiskal v njegovem uradu, sva brž po končanem pogovoru začela razpravljati o našem mladinskem slovstvu. „Kako gre v teh časih in razmerah z vašo tiskarno?“ me je vprašal. — „Nič hudega! Ko bi nam vojna ne pobrala skoro vseh uslužbencev, bi ne bilo nobenih skrbi. Ampak težave so, ker nima kdo delati,“ sem odgovoril. Potem mi je razodel, kake načrte snuje glede na mladinsko našo književnost, ki naj podaja našemu naraščaju strokovne izobrazbe in jo usposobi za življenje. Veselil se je svoje vpokojitve tudi zato, da bo mogel te načrte uresničiti, računajoč pri tem na pomoč „Učiteljske tiskarne“. — Ni mi znano, koliko načrtov je izvedel v dveletni dobi svojega pokoja, a značilno je za Hubada, da je hotel večer svojega življenja posvetiti izobrazbi slovenske mladine, kakor je mislil nanjo takrat, ko je začel mlad in krepk mož delovati za nje vzgojo in pouk. Z idealni resničnega slovenskega rodoljuba je stopil na pot svojega življenja, z njimi je legel v grob. Naša skrb bodi, da dediščino otmemo in z njo obdarujemo tiste, ki jim je namenjena!

Levec in Hubad sta se z lastno silo pospela do mest, ki sta jih zavzemala v slovenskem kulturnem svetu. Na čelo našega šolstva ni ju postavila nikakršna protekcija in nobena politiška moč, ki dostikrat ne vpraša niti po zmožnosti ali usposobljenosti, niti po stvarnih vzlogih, temveč ji je dovolj, da uveljavi svojo trmo. Ni vselej sreče in blaginje, kadar delujejo politiške sile; posebno velja to z ozirom na šolstvo.

Levec in Hubad sta imela svoje napeke, kakor jih imamo vsi, ki živimo človeško življenje. Toda pred pogreški stoje dobrota, sila duha, plemenitost srca in iz njih izvirajoča dejanja, ki jim odkaže pristojno mesto vrednosti in časti kulturna zgodovina naroda! V vsaki kulturni zgodovini pa stoji poglavje o šolstvu na odličnem mestu — tako tudi v naši! In čim manjši in šibkejši smo v primeri z drugimi prosvetnimi narodi, tem škropuloznejši bi morali biti ob izberi mož veljakov, ki s svojo izrazitostjo, iniciativo, duševno silo in značajnostjo pišejo nova poglavja v našo kulturno povestnico ter kažejo pota in sredstva, ki po njih in z njimi odpiramo svojemu narodu vstop na široko polje uspešnega tekmovanja z vsemi drugimi kulturnimi plemeni!

To je, kar moramo hoteti vsi Slovenci iz ljubezni do naroda in njegove bodočnosti! Ako bi pa pred stvarnost, skupnost in celoto postavljali kaj drugega iz kateregakoli nebitvenega, nestvarnega ali celo samopašno-upornega vzroka in povoda, potem se ne bomo smeli čuditi, in ne bomo smeli jokati, ako nas izobraženejši in samozavestnejši, in zato silnejši sosedje zmeljejo v kulturni tekmi, ki je — vojna bodočnosti!

E. Gangl.

Naše obrtno-nadaljevalno šolstvo in njega reforma.

I. Obrtno-nadaljevalne šole imajo namen, da pospešujejo izobrazbo obrtnih, tvorniških in trgovskih vajencev. Po našem obrtnem redu morajo vajenci obiskovati obstoječe splošne obrtno-nadaljevalne šole, (oziroma pripravljalne tečaje) kakor tudi strokovne nadaljevalne šole, dokler ne dosežejo popolnoma učnega smotra. Ako šolski prostori in druge okoliščine dopuščajo, smejo tudi pomočniki in samostojni obrtniki obiskovati te šole. Na zahtevo pomočnika, ki še ni izpolnil 18. leto, mu mora obrtnik dovoliti potrebni čas za obisk obrtno-nadaljevalne šole.

Šolski pouk na teh šolah traja vobče 2 do 4 leta, in sicer skozi 7 do 8 mesecev na leto in s 6 do 10 tedenskimi urami.

V času svetovnega prometa je povsem umljivo, da si mora obrtnik vsestransko popolniti svojo strokovno izobrazbo. Za praktično strokovno izobrazbo našega obrtniškega naraščaja ima v prvi vrsti skrbeti

učni gospodar. Obrtnik, ki nima potrebne strokovne znanosti, da bi mogel skrbeti za praktično izučbo vajencev in ki po uredbi in načinu svojega obratovanja tega ne more storiti, tak obrtnik po sedaj veljavnem obrtnem redu ne sme imeti vajencev. Vendar tudi najboljši učni gospodar ne more vajenca priučiti vsega, kar ta pozneje neobhodno rabi. V ta namen so se ustanovile obrtne šole. Te naj izpopolnjujejo v svojih enoletnih pripravljalnih tečajih znanje manj izobraženih vajencev v učnem jeziku, v pisanju, računanju in risanju, v svojih dveh do treh razredih pa poučava obrtne vajence teoretično in kolikor mogoče tudi praktično v obrtnem spisju, obrtnem računstvu, obrtnem zakonoznanstvu in strokovnih vedah.

Obrtno-nadaljevalne šole so ali splošne ali strokovno obrtne nadaljevalne šole. V prvih so vajenci vseh v šolskem okolišju zastopanih obrti združeni, kar je razlog, da je pouk v takih šolah bolj teoretičen in le deloma prirojen praktičnim potrebam posameznih obrti, kvečjemu da obstaja nekaj večji razloček v pouku med trgovskimi vajenci, ki ne rabijo v toliki meri risanja, in pa med rokodelskimi vajenci. V krajih kjer ni dovolj vajencev ene in iste stroke, se more pač edinole splošna obrtna nadaljevalna šola ustanavljati, zakaj tudi ta v izdatni meri skrbi za vaječev obrtno izobrazbo.

V krajih, kjer je ena obrtna stroka, oziroma so sorodne obrtne stroke v večjem številu zastopane in je število vajencev v dotičnih obrtih nad 20 do 30, tam naj se pa rajše ustanavlja strokovna obrtna nadaljevalna šola. Na Kranjskem obstajajo strokovne obrtne nadaljevalne šole le v Ljubljani, in sicer ena za trgovske obrti, ena za stavbne obrti, ena za mehanično-tehnične obrti in ena za umetne in oblačilne obrti. Na Primorskem sta dve strokovni obrtni nadaljevalni šoli s slovenskim učnim jezikom, in sicer v Gabrovici za zidarje in v Nabrežini za kamenarje.

V Št. Vidu nad Ljubljano je z ondotno obrtno nadaljevalno šolo združen poseben razred za mizarске pomočnike. V Zagorju ob Savi pa se za steklarje vrši poseben triurni pouk na teden.

Ko po vojni nastanejo zopet redne razmere, ne bo treba le skrbeti, da že obstoječe obrtno-nadaljevalne šole prično zopet z rednim šolskim poukom, temveč da se tudi še ustanove nove obrtne nadaljevalne šole.

Na Kranjskem bi bilo v prvi vrsti treba, da se v Ljubljani ustanove še obrtne nadaljevalne šole za gostilničarske, pekovske in slaščičarske ter za mesarske vajence. Jesenice na Gorenjskem se izredno hitro razvijajo, ker leže na narodno-gospodarskem jako važnem križišču, ozir. razpotju prometnih črt Beljak (Celovec)-Karlovec in Beljak (Celovec)-Trst in imajo razvito železno industrijo. Poleg Ljubljane je to edini kraj na Kranjskem, ki ima mnogo pogojev za razvoj v večje mesto. Vkljub temu pogrešajo Jesenice obrtne nadaljevalne šole, akoravno bi v tem kraju ne morala biti le obrtno-nadaljevalna šola, temveč tudi kaka državna obrtna šola mehanično-tehnične stroke, oziroma vsaj podružnica ljubljanske državne obrtne šole.

Tudi v drugem oziru trpi naše obrtno-nadaljevalno šolstvo. Obrtno-nadaljevalne šole se imajo namreč boriti z velikanskimi finančnimi težkočami, ker žive takorekoč le od prostovoljnih podpor, a ni nobenega zakona, ki bi določil, kdaj in kje se naj ustanavljajo te šole, kako naj bodo urejene in na kakšen način naj se krijejo stroški za njihovo vzdrževanje.

II. Na Dolenjem Avstrijskem in Solnograškem imajo posebne zakone o obrtnih-nadaljevalnih šolah, in bi bil sosebno tozadevni solnograški zakon za naše razmere pripraven. Naj navedem par važnih določb solnograškega zakona o obrtnih nadaljevalnih šolah.

Po tem zakonu se mora ustanoviti splošna obrtna nadaljevalna šola, kadar se nahaja v kakem kraju, oziroma bližnjih krajih v okolišju 3 km tekom treh let najmanj 20 vajencev, ki imajo priliko obiskovati druge obrtne nadaljevalne šole. Posebne strokovne obrtne nadaljevalne šole ali pa vsaj strokovni oddelki na splošnih nadaljevalnih šolah naj se ustanavljajo, kadar so na razpolago za strokovni pouk potrebni prostori, učila in učne osebe a na vsak način se mora to zgoditi, kadar je 30 vajencev iste obrti, oziroma sorodnih obrti. Za slučaj, da bi se take strokovne nadaljevalne šole ali strokovni oddelki ne mogli ustanoviti, naj se po možnosti uvede strokovni pouk v skupinah. Tozadevno bi bilo želeto, da se solnograški zakon izpolni z določbo, da se mora strokovni pouk po skupinah vršiti, kadar znaša število učencev iste obrti ali sorodnih obrtov najmanj 20 in da se nasprotno vajenci, ki z ozirom na potrebe svoje obrti ne rabijo pouka v gotovih predmetih, oproste dotičnega pouka. Zakon bi se tudi moral izpolniti s predpisi o ustanovitvi vzporednic. Potrebno je namreč, da se bodisi v pripravljalnem raz-

redu bodisi v rednih letnikih ustanove vzporednice, kadar prekorači število učencev enega razreda 40. Pri pouku v risanju in drugih učnih predmetih, ki zahtevajo poučevanje posamič, ne sme biti nad 30 učencev v enem razredu.

Solnograški zakon pogreša tudi določbe o pripravljalnih razredih, in vendar so taki predpisi nujno potrebni, zakaj mnogo vajencev pride s kmetov in ne more slediti pouku v obrtnih nadaljevalnih šolah. Na Slovenskem so se zaradi tega tudi povsod pri obrtnih nadaljevalnih šolah ustanovili pripravljalni razredi. Ako bi se na Kranjskem sklenil sličen zakon, bi se moral v njega sprejeti tudi predpis, da se ima za one vajence, ki niso dosegli učnega smotra ljudskih šol in ki ne bi mogli slediti pouku v obrtnih nadaljevalnih šolah, po potrebi ustanovi pri nadaljevalni šoli enoletni pripravljalni razred. V tem razredu bi se poučevali vajenci v učnem jeziku, v pisanju, računanju in risanju.

Ne gre le za vprašanje, kdaj in kje naj se ustanavlja obrtno-nadaljevalna šola, temveč tudi za kritje vzdrževalnih stroškov. Na Solnograškem tvori okoliš obrtne nadaljevalne šole poseben šolski okraj in razpolaga vsak tak eno ali pa tudi več sosednjih bližnjih občin obsegajoči okraj s posebnim zakladom za obrtne nadaljevalne šole. Iz tega zaklada se krije večina stroškov za vzdrževanje v šolskem okolišju se nahajajoče, oziroma se nahajajoči nadaljevalni šol. V prvi vrsti se imajo javna šolska poslopja in učila ter šolska oprava dotičnih javnih šol uporabljati. Ako obsega okoliš nadaljevalne šole več občin, takrat morajo sosedne občine povrniti primeren del za nastanitev, za kurjavo in razsvetljava naraslih stroškov občini šolskega kraja. Kakor smo videli, trpi stroške za obrtne-nadaljevalne šole občina, kjer se šola nahaja, in pa zgoraj omenjeni šolski zaklad. Ta šolski zaklad se pa sme pod gotovimi pogoji tudi uporabljati za ustanovitev vzdrževanje in podpiranje vajenskih domov, vajenskih zavetišč itd., nadalje za strokovno izpopolnitev učiteljev na obrtnih-nadaljevalnih šolah. Kako važno bi bilo za nas, ako bi imeli vsaj v večjih krajih vajenske dome, ki bi bodisi brezplačno, bodisi proti nizki odškodnini dajali vajencem stanovanje in hrano in pa zavetišča, kjer bi se vajenci ob nedeljah in praznikih v svojem prostem času odpočili in duševno izobraževali.

Po solnograškem zakonu se stekajo v šolski zaklad: 1. doneski za učila; 2. prispevki države in pa morebitne prostovoljne podpore obrtnih združenj itd. Ker ti zneski seveda ne zadostujejo za pokritje vzdrževalnih stroškov, se ostali del teh stroškov porazdeli, da trpi dežela 50%, občine šolskega okraja 10% in 40% celota onih obrtnikov v solnograški vojvodini, ki morajo prispevati k trgovski in obrtni zbornici. Teh 40% plača pravzaprav trgovska in obrtniška zbornica, a jih pobira potom doklad k pridobnini.

Na Kranjskem ni bilo nobenega zakonitega ključa za porazdelitev vzdrževalnih stroškov, in so pred vojno znašali ti stroški na leto približno 73.000 kron. Porazdelil se je ta znesek naslednje:

24.500 K je plačala država kot redno in 7500 K kot izredno podporo;
1200 K so znašali šolski dohodki;
11.000 K je plačal deželni odbor;
4.000 K trgovska in obrtniška zbornica;
14.000 K so dale občine;
4000 K zadruga in razni drugi faktorji;
7000 K je bilo nepokritih.

Razvidno je tedaj, da so znašali državni prispevki in šolski dohodki okoli 33.000 K in da je od ostalih 40.000 K trpela dežela približno 28%, trgovska in obrtniška zbornica 10%, občine 35%, razni faktorji 10%, in bil je znesek 17% še nepokrit. Za slučaj, da bi se na Kranjskem stroški za vzdrževanje porazdelili po istem ključu kakor na Solnograškem in bi se državna podpora izplačala v istem merilu kakor sedaj, nadalje če bi se z ozirom na ustanovitev novih obrtnih nadaljevalnih šol, z ozirom na povišanje plače itd. celokupni stroški zvišali na 10.000 K, potem bi se ti stroški porazdelili naslednje: 45.000 K država, 1000 K šolski dohodki, 27.000 K dežela, 5400 K občine, 21.600 K trgovska in obrtniška zbornica.

Popolnoma nova je uvedba posebnega deželnega šolskega sveta za obrtno-nadaljevalne šole na Solnograškem. Ta šolski svet sodeluje pri izvršitvi določb solnograškega zakona o obrtnih-nadaljevalnih šolah in je obenem strokoven svet deželne vlade v vseh zadevah, ki se tičejo obrtnih-nadaljevalnih šol. Člani tega sveta so: 1. po en zastopnik pristojnih ministrstev; 2. dva zastopnika deželne vlade; 3. dva zastopnika deželnega odbora; 4. en zastopnik nadškofijskega ordinariata; 5. nadzornik obrtnih-nadaljevalnih šol; 6. predsednik trgovske in obrtniške zbornice, oziroma njegov zastopnik; 7. zastopnik mesta Solnograd; 8. dva od deželne vlade, dogovorno z deželnim odborom imenovana voditelja obrtnih-nadaljevalnih šol mesta Solnograd; 9. dva zastopnika učiteljev

in voditeljev obrtnih-nadaljevalnih šol v ostalem delu kronovine, ki se izvolita iz srede; 10. ravnatelj obrtnega pospeševalnega zavoda in končno 11. zastopniki obrtnega in trgovskega stanu, ki jih volijo obrtne zadruge, oziroma zveze obrtnih zadrug in pa solnograški odsek zveze industrialcev.

Ker so na Kranjskem deloma druge razmere, bi se moral seveda tak svet obrtnih-nadaljevalnih šol primerno drugače sestaviti. Omenit naj še, da so na Solnograškem izvzete od tega zakona one obrtne-nadaljevalne šole, ki so priklopljene državnim obrtnim, oziroma strokovnim šolam. To je povsem naravno, ker so te šole neposredno podrejene c. kr. ministru za javna dela. Pri nas na Kranjskem je kočevska obrtna-nadaljevalna šola zvezana z državno strokovno šolo za mizarstvo v Kočevju, dočim so razne obrtne-nadaljevalne šole v Ljubljani neodvisne od ljubljanske državne obrtne šole. Seveda je želeli, da se iz strokovnih kakor tudi finančnih razlogov slično kakor v Kočevju tudi v gotovo važnejši Ljubljani priklopijo obrtne-nadaljevalne šole obrtni šoli.

Steska.

Razpis učiteljskih mest na Štajerskem.

O tem predmetu se bavi že v zadnjem „Uč. T.“ neki tovariš in je mnenja, da se naj učiteljska mesta ne razpišejo med vojno, ter podpira to svoje mnenje s primeri, ki so pa tuintam vendar nekoliko pretirani.

Tovariš je mnenja, da bi se potegovali za razpisana mesta večinoma tovariši, ki imajo že sedaj boljša mesta in ki se jim že itak „dobro godi“. Jaz pa mislim, da isti, ki imajo že sedaj boljša mesta, se ne bodo radi selili že zaradi stroškov ne čeravno bi ti stroški pač nikjer ne znašali „najmanj 2000 K“ — kakor trdi pisec v zadnjem listu. Saj se vendar ne bo potegoval nobeden za kako mesto kje na Rusko Poljskem! Kdor pa bi imel toliko različnega inventarja, da bi rabil samo za selitev 2000 K, tak tovariš se pa zanesljivo ne bo potegoval za nobeno mesto!

Takih učiteljev pa, ki se jim v teh časih „dobro godi“, je pa — po mojem mnenju — proketo malo, in taki ne bodo delali drugim mnogo zaprek pri kompetenci, zakaj kjer se meni godi dobro, tam tudi ostanem in od tam ne bom šilil drugam. Iz hudobije ali zaradi tega, da bi delal drugim nalašč škodo, pa vendar ne bo noben človek kom petiral. — Kar se pa še selilnih stroškov tiče, se pa ti tudi neposredno po vojni ne bodo za toliko znižali, da bi bil to sedaj vzrok za nerazpis mest.

Res pa je, da bi mobiliziranci trpeli precejšno škodo — posebno vojni ujetniki. Za take pa naj vsak okraj rezervira nekaj boljših mest — saj vendar ve vsak okr. šol. sv. za take — in tako bi se že dalo zenačiti. Sicer bo pa še dovolj mest ostalo nezasedenih, kakor je razvidno iz sledečega!

„Doma“ je le malo učiteljsva, ki bi se brez vzroka, in sicer tehtnega, rado selilo. Starejši, ki so izven vojaške obveznosti, bodo čakali na svojem mestu zaslužnega pokoja, ki ni več daleč. Če je pa še kak mlajši tovariš doma, je pa ali invalid — ali je pa oproščen. Če je invalid, si tudi zasluži nekaj boljšega, če je pa oproščen, pa bodi uveren, da ne bo šilil drugam, kjer ne bo imel iste ugodnosti! Mest bo torej za učitelje-vojake še vedno dovolj! In če je veljalo, da so razpisali učit. mesta na Kranjskem, Nižjem Avstrijskem i. t. d. in da razpisujejo tudi povsod srednješolska mesta — bi, mislim, veljalo to tudi za nas štajerske ljudskošolce! Saj so vendar tudi v drugih deželah in „celo na srednjih šolah“ ljudje, ki nekaj mislijo in delajo v prid bodočnosti in v prid ter korist šole!

Pa še nekaj, dragi tovariš! Ker ne smejo razpisati učiteljskih mest, krajni in navadno tudi okr. š. sv. pa ne marajo večnih substitucij in supletinj, pa razpišejo kratkoma mesto, kjer je bil vedno učitelj — za učiteljico. Tako so začeli pri nas v no vejšem času precej praktimirati. Ali ni tudi tako mesto izgubljeno ne le za mobiliziranca, ampak tudi za učitelja nevojaka?! Torej učitelju ga ne privoščiš, pač pa prav mirno gledaš, ko sede na tako mesto učiteljica — in za vedno je izgubljeno za učitelja. Tako se izpodrivamo sami!

In poglejmo provizorične učitelje! Mnogo je takih, ki so že 5 — 8 let provizorični in ne morejo postati definitivni zaradi nerazpisa učit. mest. Ali ti ne trpijo zaradi tega? Manjšo plačo, leta se jim ne štejejo — kakor bi se jim drugače — lahko jih porivajo semintja, kakor hočejo itd. Ali ne pomisliš, dragi tovariš, da je takemu provizoričnemu učitelju — ki ima že 4 - 6 let usposobljenostni izpit — hudo, ko vidi, da mu pred nosom odgrizne lepo mesto učiteljica, ki je šele novembra let. l. napravila izpit?

Če se že mesta ne razpišejo, se mora vendar urediti stvar s „starejšimi provizoričnimi učitelji“, da se jih imenuje za definitivne! Drugače trpijo dovolj škode primerno z učiteljicami in to ima posledice vedno — bodisi pri kompetencah — ali pri prehodu v višjo stopnjo, pokoju itd. In če se ne razpišejo mesta učiteljev, se mora vsaj doseči to, da se ta mesta ne izpolnijo z učiteljicami. Če moramo čakati mi, naj še čakajo tovariši!

Na vsak način se mora ta zadeva rešiti! Ali bi ne mogla v tem oziru ničesar doseči „Zveza“ v zvezi z „Lehrerbundom“? Naj bi se vsestransko pretreslo in potem delalo! Ne vse pustiti mirnemu, ozir. nemirnemu in počasnemu toku časa in šolskih oblastij! To večno supriranje, substituiranje in razno drugo hiranje na šolskem polju ter v škodo ali korist poedincem mora enkrat prenehati! Tovariš, ki je za to, da se razpišejo mesta.

USPOSOBLJENOSTNI IZPIT ZA GOSPODINJSKE UČITELJICE.

Po naredbi c. kr. ministru za javna dela z dne 24. novembra 1916 št. 72.333, morajo učiteljske kandidatice za kuharske in gospodinjske šole napraviti zrelostni izpit od leta 1917 naprej le na izobraževališču za gospodinjske učiteljice na kuharski šoli gostilničarske zadruge na Dunaju ali pa na izobraževališču za gospodinjske učiteljice društva „Vesne“ v Brnu na Moravskem. Za naprej se bodo morale torej tudi kandidatice iz naših krajev na enem teh zavodov izobraževati za gospodinjsko-učiteljski poklic.

Nova vlada.

Dunaj, Božič 1916.

Novo ministru je sestavljeno tako-le: Ministrski predsednik in poljedelski minister: grof Clam-Martinic; notranje ministru: baron Handel; finančni minister dr. pl. Spitzmüller; justično ministru: baron Schenk; trgovinsko ministru: dr. Urban; nemški minister-krajan: dr. Baernreiter; delavsko ministru: baron Trnka; naučno ministru: bar. Husarek; železniško ministru: baron Forster; domobransko ministru: baron Georgi; galsko ministru: dr. pl. Bobrzynski. — O programu nove vlade poročajo uradno: V resnem času so bili sedanji vladi izročeni posli. Prevzela jih je s čutom velike odgovornosti, ki jo mora nositi Vzpostavitev popolnih ustavnih razmer, ustvaritev potrebnih predpogojev za to, izravnanje potov za parlament — to bo visoki smoter vlade. — Med prvimi naloga mi vlade se nahaja sklep pogodbe med obema državama monarhije glede njih gospodarskega razmerja ter pripravljanje ožjih gospodarskih odnosov napram Nemčiji. Parlamentu se bodo predložile te združene zadeve ter trgovinske pogodbe, ki naj se sklenejo z drugimi državami, svoj čas v odobrenje. — Politiška in gospodarska konsolidacija Avstrije, strnitev sil vseh v državi živečih narodov, rešitev velikih socialnih nalog, ki so zaradi vojne pridobile na pomenu, izpopolnitev ljudske vzgoje v smeri splošne izobrazbe, pravstvene utrditve doraščajoče mladine in utrditve državljanstva mišljenja, zavoljo vojne potrebna nova ureditev državnega gospodarstva, lečenje ran vojne ter zopetna zgradba razdejanega in vse polno drugih vstajajočih nujnih vprašanj stavijo do vlade in parlamenta v bodočnosti največje zahteve. — Nepozabljeni naj bodo naši za obrambo domovine boreči se vojaki, za katere bijejo v Avstriji vsa srca in za katerih invalide in zaostale skrbeti smatra vlada za svojo sveto dolžnost. — Vlada se ne obotavlja označiti splošne smeri, v katero hoče pravična napram vsem narodom monarhije kreniti, zavedajoč se da potrebuje sodelovanja vseh onih, ki jim je bodočnost Avstrije pri srcu.

„Arbeiter-Zeitung“ piše o novem ministru, da je to ministru koalicijske desnice gosposke zbornice z nemškim Nationalverbandom. Nova vlada je izbira nebirokratov, mož tekoimenovanega praktičnega življenja, in birokracija se jim bo, podpirajoč jih, podrejala; socialno je vlada strogo nasprotje Stürgkhove vlade, politiško popolnoma drugačna, kot jo je hotel Spitzmüller; nacionalno pa tudi nasprotje onega, kar so govorili, da namerava Spitzmüller. Končno pravi imenovani list: „Odgovornost napram ljudstvu je za novo vlado prevzel nemški Nationalverband in jo tudi nosi; to hočemo ugotoviti in tega se bomo držali.“

Prince Konrad Hohenlohe, doslej skupni finančni minister in prej namestnik v Trstu, je od cesarja Karla imenovan za njegovega prvega najvišjega dvorjanika.

Pristopajte kot člani k „Rdečemu križu“!

Književnost.

Koledar (Vestnik) XXXI. šolske Družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani za navadno leto 1917. — Izdalo in založilo vodstvo. — Cena 1 K 20 vin. — v Ljubljani. Tisk „Narodne tiskarne.“ 1916 — Za običajno koledarsko vsebino je izvršen razpredelak „Narodnemu delu“, ki govori na prvem mestu o devetdesetletnici Luke Svetca. Opisano je življenje Antona Poljšaka, ki je ostavil C. M. D. vse svoje imetje, vredno nad 30000 K. — Leposlovne vsebine je Meškova črtica, Odpusti! — O'čitek, Vojne in druge smrtne žrtve v vrstah D. C. M. — je posvečen našim C. M. pokojnikom. Tu čitamo tudi imena za Družbo zaslužnih in od vojne vihrane uničenih slovenskih učiteljev, ki so: Anton Turk, Rado Meršek, Julijan Gerdol in Justin Arhar. — V sestavku „Stoletnica dveh odličnih Slovencev“ se spominja Družbeni potovalni učitelj Ante Beg Davorina Trstenjaka in Andreja Pirnata. — Zanimiv je članek ing. Janka Mačkovška, Narodnosti na Primorskem po prvem uradnem raziskovanju pred 70 leti. — Na zaključku tega razpredelka je tovariša Cirila Petrovca spis, Otroci namesto odraslih. — Navmes so priobčene pesmi Manice Komarove, Josipa Jurca in Ksaverja Meška. — Naslednji razpredelak govori o gromnem in šolskem stanju ter o delovanju naše šolske družbe. — Koledar zaključuje oglaš. — Tudi letošnji koledar C. M. D. je prava in pristna slovenska knjiga, ki bi ji morali odpreti pot v vsako slovensko hišo in v vsako slovensko rodovino. Ona je priča naše požrtvovalnosti, naših bojov in naporov za rešitev, vzgojo in pouk slovenske mladine! Naj bi nihče ne preslišal poziva Družbenega vodstva, ki se glasi: „Naša glavna obrambna postojanka je in ostane naša šolska Družba sv. Cirila in Metoda; zanj postavimo baš sedaj svoje skrajne sile!“ — Teško je to ob naših ogromnih žrtvah, ki jih zahteva od nas sedanji čas! toda mora biti, ker hočemo Slovenci lepše živeti v bodočnosti, nego smo živeli v preteklosti!

Pedagoški Letopis za leto 1915. XV. zvezek. Na svetlo daje Slovenska Šolska Matica v Ljubljani. — Uredil H. Schreiner. — Ljubljana 1916. Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani. — Str. 94. — Imenovani Letopis obsega nastopne članke, oziroma poročila: 1. Sodelovanje slovenskega učiteljstva v svetovni vojni. Sestavljen je to našo vojno in smrtno kroniko s spretno roko Jos. Schmoranzera. Delo seveda ni popolno, ker obsega poročilo vojno dobo do konca l. 1915. Natančno bo mogoče govoriti o tem poglavju šele po vojni, ko bo S. Š. M. pač poskrbela, da izide o tem sodelovanju slovenskega učiteljstva posebno delo (knjiga) z natančnimi podatki in s slikami zaradi vojne padlih ali umrlih naših tovarišev. — 2. Mladinsko skrbstvo, oziroma mladinska zavetišča strokovnjaško instruktivno in z vnmajočo ljubeznijo obravnava ravnatelj in predsednik H. Schreiner, ki govori z enako skrbjo, stvarnostjo in objektivnostjo o načelnih in splošnih vprašanjih, kakor o posameznostih in detajlih. — 3. O delovanju S. Š. M. v l. 1915 podrobno poroča družbeni tajnik prof. M. Pirc, 4. del pa zavzema imenik upravnega odbora in društvenikov ter zaznamek dozdej izdanih in založenih knjig S. Š. M. Imenik in zaznamek je s priznano spretnostjo in natančnostjo sestavil blagajnik tovariš Jakob Dimnik. Imenik se je jako, preveč skrčil, saj šteje S. Š. M. sedaj le 761 članov. Vojna jo je hudo udarila. Treba bo zopet mnogo novega dela in žrtvovanja, da pridemo na prejšnjo višino in preko nje! — Poleg Bežkovega „Občnega vzgöjeslovja“, ki smo o njem že obširno govorili, je Pedagoški Letopis knjižni dar naše ljube S. Š. M. za l. 1915. Ob skromnih sredstvih nam je dala dovolj ker sta obe knjigi lepi po obliki in bogati po vsebini. Pa — naši sta!

Delajte za čim lepši uspeh V. vojnega posojila! O uspehih nam takoj sporočite!

Srednješolske vesti.

Zaposlovalnemu tečaju goriških učiteljskih v Ljubljani je blagovoli klakloniti kuratorij slavne Mestne hranilnice ljubljanske v svrhu obdaritve ubožnih begunskih gojencev in gojenk 300 kron. Bodi mu na tem plemenitem činu izrečena presrečna zahvala! Bog plati!

Umril je v italijanskem ujetništvu Olivieri Stua, profesor na italijanskem učiteljski v Gradšču ob Soči. Vojna z Italijo ga je doletela doma, interniran je bil prvotno v Sardenji, potem je bil puščen na svobodo ter je živel v Firenci. Star je bil 33 let. Pripadal je Faiduttijevi stranki.

Spomin na pokojnega tajnega svetnika Thalloczya. Dr. J. N. pripoveduje v „Slovenskem Narodu“: Spoznala sva se v

Belgradu, kjer sem občudoval njegov spomin in njegovo informiranost o kranjskih razmerah. Na tako visokem mestu, kakor ga je zavzemal Thalloczy, ga gotovo ni moža, ki bi jih poznal tako točno kot on. Izvzeti so seveda oni, ki so zrasli na naših tleh. Kakih 14 dni pred njegovo smrtjo sva se še skupaj vozila ob priliki njegovega nadzorovanja Sandžaka. Ločila sva se pri staroslavnem srbskem samostanu Miloševu, in takrat mi je dejal: „Kolikor sem prišel v svojem življenju v dotiko s profesorji, sem našel največjo nadarjenost za jezike in sposobnost za organizacijo med profesorji slovenske narodnosti. Solstvo v Bosni in Hercegovini je delo slovenskih pedagogov. Obžalujem, da ne zavzemajo več tam vodilnih mest.“ Lepše sodbe ne potrebujejo zase niti nasprotniki slovenskih pedagogov!

Vodstvo zaposlovalnih tečajev goriških učiteljskih v Ljubljani je prejelo za porazdelitev med siromašne begunske gojence in gojenke 500 kron od g. Antona Štreklja, ravnatelja deželne kmetijske šole v Gorici ter poljedelskega učitelja na moškem učiteljskišču goriškem (sedaj na c. kr. prehranitvenem uradu v Knitfeldu) kot del učne nagrade in enoliko vsoto 500 K od slavne Posredovalnice za goriške begunce v Ljubljani. Bodi obema dobrotnikom na velikodušnem darilu v imenu bednih obdarovancev izrečena najtoplejša iskrena zahvala!

Zaposlovalni tečaj goriških učiteljskih v Trstu. Namestnik baron Fries-Skene je poveril vodstvo zaposlovalnih tečajev goriških učiteljskih v Trstu profesorju goriške slovenske gimnazije dr. Karlu Pirjevcu.

Za provizoričnega glavnega učitelja na učiteljskišču v Ljubljani je imenovan suplent Ivan Vesenjaka.

Kranjske vesti.

—r— Enkratna dragljska podpora za deželne vpokojence. Na seji dne 9. decembra t. l. je deželni odbor sklenil, da nakaže onim osebam, ki uživajo iz deželnih sredstev temeljem bivšega pragmatičnega službenega razmerja v deželni upravi pokojnine, vdovnine, sirotinske preskrbnine do najvišjega zneska 3000 K, enkratno podporo 200 K. Ljudskošolsko učiteljstvo ni v pragmatičnem službenem razmerju deželne uprave in zato za tisto ne velja navedeni sklep. Toda čeprav je tako, vendar je tudi to učiteljstvo skupina živih ljudi, ki jim je treba hrane, obleke in stanovanja. Bilo bi plemenito delo humanitete, ako seže deželni odbor preko pragmatičnega službenega razmerja do dragljskih podpor, ki jih tudi vpokojeno učiteljstvo krvavo potrebuje!

—r— Iz laškega ujetništva se je oglasil enoletni prostovoljec četovodja A. bin Smole, učitelj v Rovi. Piše, da je bil dne 2. novembra 1916 težko ranjen in ujet. Zadobil je 8 ran, in sicer 2 v prsi, 2 v levo in 4 v desno roko. Zadnje štiri so lahke in ga ne ovirajo. Najhujša je ena sredi prsi. Pravi, da bo ozdravel in ni treba imeti skrbi zanj.

—r— Iz ljubljanske občinskega sveta z dne 18. t. m. Župan dr. l. Tavcar se spominja s toplimi besedami umrlega častnega meščana dvornega svetnika Levca in dvornega svetnika Hubada. — Župan naznani, da se je pričela na deželni vladi akcija, ki stremi za tem, da se preskrbi ubožna šolska mladina z obuvalom in da se ji da primeren zajtrk in primerno kosilo v zavetiščih, ki so za to določena. Pri posvetovanjih na vladi se je izkazalo, da bi stala ta akcija kakih 60.000 K, ter je župan obljubil izdatno podporo mestne občine ljubljanske. Izprosi si v te svrhe 15.000 K iz 'provizoričnega zaklada. (Sprejeto) — Za ubožne dijake I. državne gimnazije je župan imenoval občine nakazal 500 K, za ubožne dijake II. državne gimnazije pa 200 kron podpore. (Odobreno.) — Za namestnika zastopniku občinskega sveta v c. kr. deželnem šolskem svetu je bil po sporočilu županovom na mesto občinskega svetnika dr. Novaka, ki je to mesto odložil, izvoljen državni poslanec dr. Vladimir Ravnihar. Na županov predlog izrazi občinski svet dr. Novaku zahvalo za njegov trud, ki nalaga zastopniku mesta mnogo neprilik ter je vedno obsojen, da tiči v manjšini. — V stavbni odsek sta bila izvoljena občinska svetnika tovariša nadučitelja Jakob Dimnik in Anton Likozar. Ta poslednji je bil izvoljen tudi v upravni odbor za mestne voznje. — C. kr. mestni šolski svet je podal končni obračun stroškov za počitniško dnevno zavetišče. (Poročal občinski svetnik tov. Likozar.) Stroški znašajo 4240 K, prejemi pa 5168 K 58 v. (Odobreno.)

—r— S Cola nad Vipavo. Vedoč, da bo naš bližnji sovražnik tem hitreje premagan, čim izdatnejša bo naša denarna pomoč napram domovini, je prebivalstvo na